

Potpisujem.org

**IZVJEŠTAJ O REZULTATIMA
PRAĆENJA PRIMJENE LOKALNIH
POLITIKA ZA ZAŠTITU ŽENA OD
RODNO ZASNOVANOG NASILJA
U PODGORICI**

WOMEN'S RIGHTS CENTER
CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA

Sigurna ženska kuća

IZVJEŠTAJ O REZULTATIMA PRAĆENJA PRIMJENE LOKALNIH POLITIKA ZA ZAŠTITU ŽENA OD RODNO ZASNOVANOG NASILJA U PODGORICI

Ana Jaredić
Maja Raičević

Izveštaj o rezultatima praćenja primjene lokalnih politika u zaštiti od rodno zasnovanog nasilja u Podgorici je izrađen u okviru regionalnog projekta „Udruženim naporima – Ka novim evropskim standardima u zaštiti žena od rodno zasnovanog nasilja”, koji u periodu 2014.–2016. realizuju Autonomni ženski centar, Beograd; Sigurna ženska kuća, Podgorica; Društvo SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja, Ljubljana; Centar za žene žrtve rata ROSA, Zagreb; Udružene žene, Banja Luka; Nacionalni savjet za rodnu ravnopravnost, Skoplje; Evropska ženska mreža protiv nasilja, Beč; i Evropski ženski lobi, Brisel.

Projekat u Crnoj Gori realizuje Sigurna ženska kuća u saradnji sa SOS telefonom za žene i djecu žrtve nasilja Nikšić i Centrom za ženska prava.

Publikacija je urađena uz finansijsku podršku Evropske unije. Sadržaj ove publikacije je isključiva odgovornost Centra za ženska prava i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije.

SVRHA I METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Svrha istraživanja je iniciranje aktivnosti u lokalnoj zajednici koje bi trebalo da unaprijede procedure i postupanje institucija u oblasti zaštite žena od nasilja na području Glavnog grada Podgorica. Predstavnice NVO Centar za ženska prava prikupile su podatke na osnovu jedinstvene metodologije, koja je uključila:

(1) Popunjavanje upitnika sa ženama koje imaju iskustvo nasilja u partnerskom odnosu u vezi sa njihovim zadovoljstvom uslugama i postupanjem policije i centra za socijalni rad za područje Podgorice. Upitnik je obuhvatio pitanja otvorenog i zatvorenog tipa razvrstana u nekoliko grupa radi prikupljanja informacija o:

- Partnerskom nasilju kojem je žena bila izložena u poslednjih 18 meseci
- Iskustvu sa institucijama (policijom i centrom za socijalni rad) kod poslednje prijave nasilja
- Mišljenju žena šta bi im najviše pomoglo u rešavanju problema

(2) Prikupljanje informacija od Uprave policije i Centra za socijalni rad Podgorica o slučajevima nasilja u porodici za 2015. godinu

(3) Mapiranje prava i usluga u oblasti socijalne zaštite koje su dostupne ženama žrtvama nasilja na lokalnom nivou. Od predstavnika lokalne samouprave zatražene su informacije o karakteristikama dostupnih prava/usluga, ciljnim grupama (predviđenim korisnicima/cama usluge/prava), kriterijumima za ostvarivanje prava/korišćenje usluge, realnom broju korisnica/ka usluge, izvorima finansiranja prava/usluge i visini iznosa (iz svakog izvora pojedinačno), iznosu izdvojenih sredstava za konkretno pravo/uslugu na godišnjem nivou i planiranim izdvajanjima iz lokalnog budžeta za 2015. godinu.

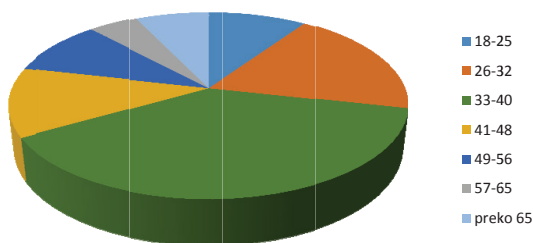
U prvom dijelu izveštaja prikazani su rezultati istraživanja o zadovoljstvu žena sa iskustvom nasilja u partnerskom odnosu uslugama i postupanjem policije i centra za socijalni rad za područje Podgorice, dok drugi deo predstavlja prikaz analize prikupljenih podataka od Uprave policije, CB Podgorica i Centra za socijalni rad Podgorica o njihovom postupanju u slučajevima nasilja u porodici, kao i prikaz prava i usluga u oblasti socijalne zaštite na lokalnom nivou koje su dostupne ženama žrtvama nasilja u porodici i u partnerskom odnosu. U trećem dijelu su na osnovu rezultata istraživanja, analize podataka prikupljenih od Uprave policije-CB Podgorica, Centra za socijalni rad Podgorica i internih izvještaja Centra za ženska prava o radu poverljivog lica date preporuke za unaprjeđenje zaštite žrtava.

PRIKAZ REZULTATA ISTRAŽIVANJA O ZADOVOLJSTVU ŽENA SA ISKUSTVOM NASILJA U PORODICI USLUGAMA I POSTUPANJEM POLICIJE I CENTRA ZA SOCIJALNI RAD

Opis uzorka

U istraživanju su učestvovala 42 žene sa iskustvom nasilja u porodici. Sve ispitanice su korisnice usluga NVO Centar za ženska prava i u poslednjih 18 mjeseci¹ su se obraćale za pomoć policiji i centru za socijalni rad na području Podgorice. Distribucija uzorka po godinama starosti, stepenu obrazovanja i broju djece prikazana je u sledećim tabelama i grafikonima:

Grafikon 1: Distribucija uzorka u odnosu na godine starosti

Kako se vidi iz tabele među ispitanicama su zastupljene sve starosne kategorije. Najbrojnije su kategorije 33-40 godina i 26-32.

Prema bračnom statusu izdvajaju se dvije najbrojnije kategorije ispitanica i to udate (50%) i razvedene (26,2%), nakon toga su sa po 7,1% zastupljene ispitanice koje su rastavljene, one koje nemaju partnera i one koje su izabrale odgovor "drugo", a najmanje zastupljene su ispitanice koje žive u vanbračnoj zajednici (2,4%).

Od 42 ispitanice njih 37 (88 %) ima djecu, od čega njih 26,2% ima jedno dijete, 38,1% dvoje djece, 19% troje, 7,1 % četvoro, 2,4% petoro i više djece. Većina ispitanica, njih 64,3 %, ima maloljetnu djecu. 19% ispitanica ima punoljetnu djecu, dok 11,9 % ima i maloljetnu i punoljetnu djecu.

Tabela 1: Distribucija uzorka u odnosu na prebivalište

Prebivalište	N	%
Selo	7	16,7
Grad	15	35,7
Prigradsko naselje	20	47,6
Ukupno	42	100,0

1 Nasilni odnos kojem su ispitanice bile izložene ne počinje u periodu kada je započeto istraživanje. Podaci o dužini trajanja nasilnog odnosa se nalaze u odjeljku *Trajanje i učestalost nasilja*, na str.5

Tabela 2: Distribucija uzorka u odnosu na stepen stručne spreme

Obrazovanje	N	%
Bez obrazovanja	1	2,4
Nezavršena osnovna	1	2,4
Srednja škola	33	78,6
Viša/fakultet	7	16,7
Ukupno	42	100,0

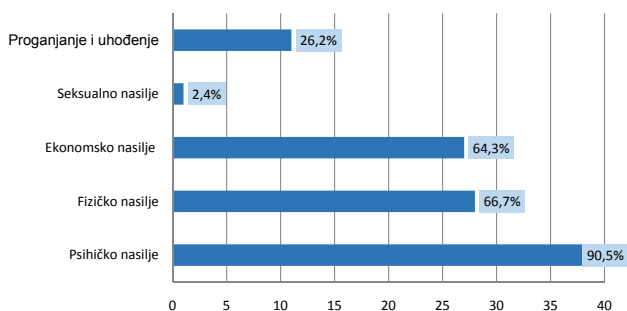
Kao što se vidi iz tabele, najveći broj ispitanica ima završenu srednju školu (78,6%), zatim fakultet (16,7%), dok je bez obrazovanja i sa nezavršenom osnovnom školom njih po 2,4%.

Kada je u pitanju zaposlenost, približan je broj nezaposlenih (45,52 %) i zaposlenih (42,9 %) ispitanica. Njih 7,1 % je u penziji i 4,8% su domaćice. Među ispitanicama najveći procenat je onih koje nemaju prihode (38,1 %), zatim one čiji su mjesečni prihodi do 250 eura (16,7%) i one čiji su mjesečni prihodi do 350 eura (16,7%). U manjiem procentu su zastupljene ispitanice čija primanja dostižu 450 eura (11,9%) i one čija primanja premašuju ovaj iznos (2,4%).

Karakteristike nasilja prema ženama

Podaci o vrsti nasilja kojima su bile izložene u poslednjih 18 mjeseci govore nam da je psihičkom nasilju bila izložena značajna većina ispitanica (90,5%). Fizičkom nasilju je bilo izloženo 66,7% ispitanica, ekonomskom 64,3%, proganjanju i uhođenju 26,2 % dok je njih 2,4% izvijestilo seksualno nasilje.

Grafikon 2:
Vrste nasilja

Trajanje i učestalost nasilja

Podaci o trajanju nasilja nam govore da je najveći broj ispitanica (76,2%) je bio izložen porodičnom nasilju duže od godinu dana, njih 14,3% je u nasilnom odnosu koji traje nekoliko mjeseci dok je 9,5% u nasilju koje traje do godinu dana. Među onima koje

nasilje trpe duži vremenski period najviše je onih koje su u nasilnom odnosu 10 i više godina (59,37%), zatim onih koje trpe od 5 do 10 godina (25%) dok je njih 15,63% u nasilnom odnosu od jedne do 5 godina.

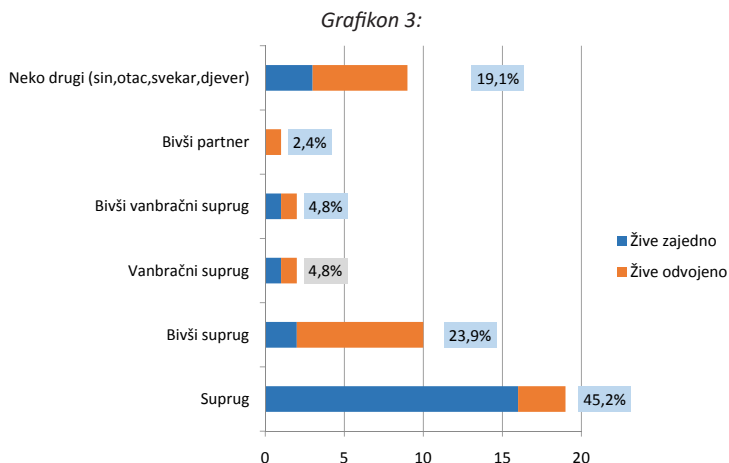
Kada je u pitanju učestalost nasilja njih 81% je izvijestilo da se nasilje dešavalo na dnevnom nivou, 11,9% nedeljno, 2,4% mjesečno dok je 4,8% izvijestilo da se nasilje događalo rijetko.

Pozicija djece u nasilju kome su izložene njihove majke

Prema izjavama ispitanica-majki, djeca su bila prisutna ili su mogla znati za nasilje pričinjeno majci u 100% slučajeva u poslednjih 12 mjeseci. U istom periodu u 81% slučajeva djeca su bila i direktne žrtve nasilja.

Karakteristike učinioca nasilja

Iz podataka koji se odnose na odnos žrtve i počinioca nasilja uočljivo je da je najzastupljenije partnersko nasilje. U najvećem broju slučajeva počilnac nasilja je suprug (45,2%), zatim bivši suprug (23,9%), nakon toga vanbračni suprug i bivši vanbračni suprug u istom procentu (4,8%), bivši partner 2,4%, a svi ostali (sin, otac, svekar, djever) ukupno 19,1%. 52,38% ispitanica živi sa počiniocem nasilja, dok 47,62% živi odvojeno od njega (Grafikon 3).

Reagovanje ispitanica na nasilje

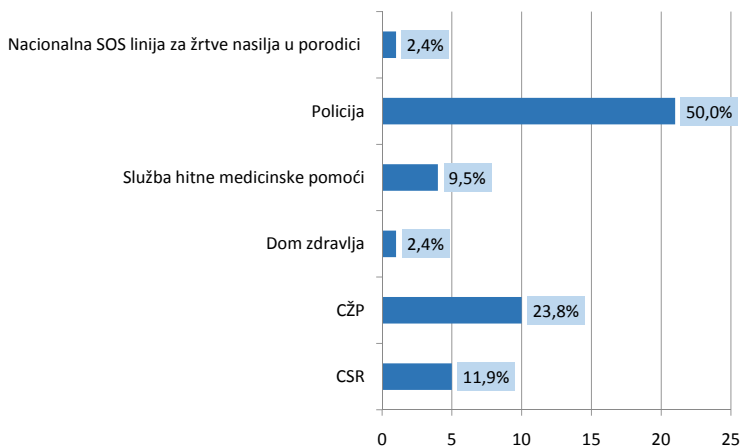
Kada su u pitanju reakcije žena na nasilje rezultati pokazuju da je najveći broj njih (50%) podnosilo nasilje, pobjeglo/otišlo je njih 47,6%, prijavilo događaj 33,3%, pokušalo verbaln da se brani 9,5%, sklonilo se 4,8% dok nijedna ispitanica nije pokušala fizički da se odbrani.

Tabela 3 (bili su dostupni višestruki odgovori, te je procentualni zbir veći od 100)

Reakcije žene na nasilje	N	%
Podnosila	21	50
Sklonila se	2	4,8
Pobjegla/otišla	20	47,6
Pokušala da se brani (verbalno)	4	9,5
Pokušala da se brani (fizički)	0	0
Prijavila događaj	14	33,3

Među ispitanicama koje su prijavile događaj najviše je onih koje su se prvo obratile policiji (50%), zatim NVO Centar za ženska prava 23,8 %, Centar za socijalni rad 11,9%, Služba hitne medicinske pomoći 9,5%, dok je broj onih koje su se obratile za pomoć Nacionalnoj SOS liniji za žrtve nasilja u porodici i Domu zdravlja isti (2,4%). Ovdje je potrebno naglasiti da postotak koji se odnosi na Nacionalnu SOS liniju ne može biti primjenjiv na opštu populaciju iz razloga što su sve ispitanice korisnice usluga Centra za ženska prava a Nacionalna sos linija upućuje samo one žene kojima je potrebna usluga koju ta organizacija ne pruža (Grafikon 4).

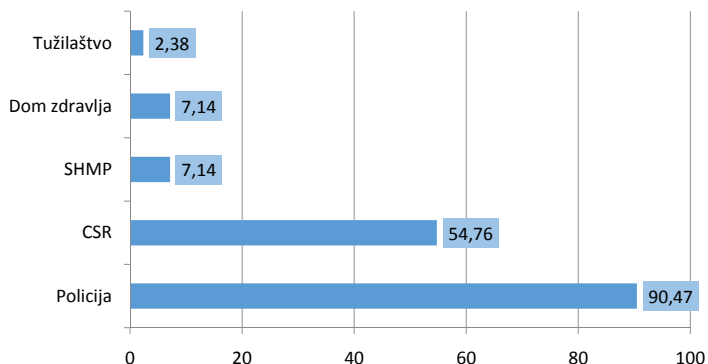
Grafikon 4:

Ispitanice su upitane kome i koliko puta su prijavljivale nasilje u posljednjih 12 mjeseci. Rezultati pokazuju (izuzimajući Ženske organizacije, gdje je očekivani postotak 100 i nije primjenjiv na opštu populaciju s obzirom na to da su kao uzorak uzete upravo klijentkinje ženske organizacije) da su skoro sve ispitanice (90,47%) nasilje prijavile policiji, nakon toga je Centar za socijalni rad kome je prijavilo 54,76% ispitanica, zatim Služba hitne medicinske pomoći i Dom zdravlja (7,14%). U najmanjem procentu je prijavljivano Tužilaštvu (2,38%).

Grafikon 5:

Na pitanje kome i koliko puta su prijavljivale nasilje, rezultati pokazuju da kada su u pitanju prijave ženskim organizacijama, uočljivo je manji procenat ispitanica koje su nasilje prijavljivale više puta (28,5%) u odnosu na one koje su prijavile jednom (71,4%). Kada su u pitanju policija i CSR veći broj ispitanica je prijavljivao više puta (Tabela 5).

Tabela 5 (bili su dostupni višestruki odgovori, te je procentualni zbir veći od 100)

Prijava događaja nasilja	Jednom		Više puta	
	N	%	N	%
Policija	15	35,7	23	54,8
CSR	10	23,8	13	31,0
Osnovnom javnom tužilaštvu	0	0	1	2,4
Službi hitne medicinske pomoći	3	7,1	1	2,4
Domu zdravlja	2	4,8	1	2,4
Ženskoj organizaciji	30	71,4	12	28,5

Ispitanicama je postavljeno pitanje koji su postupci pokrenuti nakon prijave nasilja, pri čemu im je ponuđeno nekoliko odgovora. Bili su dostupni višestruki odgovori. Kako vidimo iz tabele 6, nakon prijave nasilja pokrenuto je najviše prekršajnih postupaka (45,23%), zatim postupaka za razvod braka (40,48 %), nakon toga krivičnih postupaka (23,81%) i mjere za zaštitu od nasilja u porodici (16,67 %). Ispitanicama je ostavljena mogućnost da, ukoliko se nijedan od ponuđenih odgovora ne odnosi na postupak koji je u njenom slučaju pokrenut zaokruže "drugo". Ovaj odgovor je dalo 7,14 % ispitanica, koje nisu obraložile koji je postupak pokrenut. Postupak za lišenje/djelimično lišenje roditeljskog prava pokrenut je u 2,38 %.

U 21,42 % slučajeva nije pokrenut postupak već je policija usmeno upozorila nasilnika, u 2,38% slučajeva nije pokrenut postupak jer CSR nije identifikovao i utvrdio postojanje nasilja.

Tabela 6 (bili su dostupni višestruki odgovori, te je procentualni zbir veći od 100)

Postupci pokrenuti zbog prijave nasilja u porodici	N	%
Krivični	10	23,81
Prekršajni	19	45,23
Nijedan, Tužilaštvo je smatralo da nema elemenata krivičnog djela	0	0
Nijedan, policija ga je usmeno upozorila	9	21,42
Nijedan, CSR nije identifikovao i utvrdio postojanje nasilja	1	2,38
Razvod braka/povjeravanje djece	17	40,48
Mjere za zaštitu od nasilja u porodici	7	16,67
Postupak za lišenje ili djelimično lišenje roditeljskog prava	1	2,38
Drugo	3	7,14

Iskustvo žena sa institucijama kod poslednje prijave nasilja

Poseban dio upitnika odnosi se na zadovoljstvo ispitanica postupanjem policije u konkretnom slučaju prijave nasilja. rezultati pokazuju da je više onih koje nisu zadovoljne (58,97%), zadovoljno je njih 23,07%, dok je djelimično zadovoljno 17,94%. U sva tri slučaja ispitanicima je data mogućnost da obrazlože zadovoljstva, nezadovoljstva. Kao najčešći razlog zadovoljstva postupanjem policije navodi se "korektno ponašanje policijskih službenika u odnosu na žrtvu". Među ispitanicama koje nisu zadovoljne postupanjem policije najčešće naveden razlozi su neljubaznost inspektora, nepovjerenje u iskaz žrtve, odbijanje da se zaprimi ili procesuiraju prijave. Osim toga navode se i sledeći razlozi: "nisu mi dozvolili da se vratim kući, već su me protiv moje volje smjestili u sklonište", "pomogli su mi da uzmem stvari iz kuće iz koje sam zajedno sa djecom izbačena, a nisu me informisali da je to nasilje u porodici i nisu pokrenuli postupak", "Nisu sproveli postupak po skraćenom postupku, i ako su rekli da će to uraditi, omogućeno mu je da šalje poruke dok je u stanici i na taj način uznemirava"... Kao razlog za djelimično zadovoljstvo navode se odgovori da su inspektori bili korektni ali nisu ništa preduzeli, da su ih savetovali da nasilnik bude samo upozoren kao i da nisu dobile povratnu informaciju o ishodu prijave.

Na pitanje da li su nakon prijave nasilja policijski službenici pravovremeno izašli na teren 88,23% ispitanica koje su nasilje prijavile putem dežurnog telefona Uprave policije odgovorilo je pozitivno. Međutim, kada je riječ o omogućavanju nesmetanog davanja iskaza, 67,56% je odgovorilo da im nije bilo omogućeno da sa policijskim službenikom razgovaraju neometano, bez straha i bez prisustva počinioca nasilja u odvojenoj prostoriji. Visok procenat (91,89%) ispitanica je izjavio da od policijskih službenika nisu dobile informaciju o dostupnim uslugama (pravnoj pomoći, psihološkoj podršci, medicinskoj pomoći, socijalnim uslugama, smještaju, uslugama ženskih organizacija). Sve ispitanice (100%) su izjavile da od policijskih službenika nisu dobile pisanu informaciju (letak) ili adrese ustanova i organizacija koje pružaju podršku i pomoć ženama. U odgovorima na pitanje da li su ih policijski službenici uputili na drugu službu, uočljiva je pozitivna tendencija gdje je 91,87% dalo negativan odgovor. S druge strane zabrinjavajući su odgovori koje se odnose

na pitanja vezana za informisanje žrtava u vezi sa postupkom. Na pitanje da li su dobile informaciju o zaštitnim mjerama, postupcima i uslovima njihovog izricanja u prekršajnom postupku 89,19% ispitanica dalo je negativan odgovor. Samo 33,33 % ispitanica je izjavilo da su je policijski službenici na primjeren i jasan način upoznali sa radnjama koje će policija preduzeti protiv učinioca u daljim postupcima (npr. privođenje, trajanje zadržavanja), dok je 26,31% izjavilo da je od strane policijskih službenika jasno i primjereno informisana o o svom položaju i pravima u daljem toku postupka. 94,73% ispitanica izjavljuje da nije dobilo informaciju koga i na koji način može kontaktirati u vezi svog slučaja.

Na pitanje da li su policijski službenici sa njima razgovarali ljubazno (prijatno, saslušali ih do kraja) i pokazali razumijevanje za ono što im se dogodilo 54,05% ispitanica dalo je potvrđan odgovor. Međutim na pitanje da li su se policijski službenici ponašali neprofesionalno, u smislu da su minimizirali nasilje, opravdavali učinioca ili koristili neprimjerene komentare procenat potvrđenih odgovora je takođe visok - 44,73%. Da su policijski službenici otvoreno pokazivali neljubaznost, u smislu osornog obraćanja prema žrtvi, prekidanju žrtve u pokušaju da saopšti što joj se dogodilo, izjavilo je 35,13% ispitanica.

Među ispitanica kojima je bilo potrebno medicinsko zbrinjavanje, svega 28,57% njih je izjavilo da su policijski službenici o tome obavijestili Službu hitne medicinske pomoći ili je odvezli do Hitne pomoći/Doma zdravlja. U 20,51% slučajeva nasilnik je samo usmeno upozoren od strane policijskih službenika što je i dalje visok procenat u odnosu na to da Zakon od zaštiti od nasilja u porodici upozorenje ne prepoznaje kao institut. U 29,73% slučajeva policijski službenici su nasilnika odveli u policijsku stanicu, dok je u svega 23% slučajeva određeno policijsko zadržavanje. 7,69% ispitanica izjavilo je da je prekršajna prijava podnijeta i protiv nje i protiv počinioca nasilja. Rezultati ovog istraživanja pokazuju da su pokušaji pomirenja žrtve i nasilnika od strane službenika policije još uvijek prisutni, mada u manjem procentu u odnosu na raniji period. Tako je 10,52% ispitanica izjavilo da su je policijski službenici ubjeđivali da se pomiri sa nasilnikom dok je 13,51% njih izjavilo da ih je policijski službenik ubjeđivao da odustanu od prijave.

Ispitanice su upitane [ta bi policija mogla da uradi kako bi poboljšala postupanje prema ženama sa iskustvom nasilja. njihovi odgovori prikayani su u Tabeli 7.

Tabela 7 (bili su dostupni višestruki odgovori, te je procentualni zbir veći od 100)

Mogući postupci policije	N	%
Da daje više informacija o slučaju	28	66,7
Da daje infomacije o dostupnoj podršci i pravnoj pomoći	30	71,4
Da postoji osoba koja je zadužena za rad sa ovim ženama	19	45,2
Da budu saradljiviji	20	47,6
Da provedu/prate ženu kroz proceduru	25	60,0
Da pokažu razumijevanje i saosjećanje	19	45,2
Drugo	1	2,4

66,7 % ispitanica, izjavilo je da bi policijski službenici trebali davati više informacija o slučaju ženama koje su prijavile nasilje. Da je potrebno davati više informacija o dostupnim servisima pomoći izjavilo je 71,4% žena. Da provedu/prate žrtvu kroz proceduru izjavilo je 60% ispitanica. Više od trećine žena reklo je da bi policijski službenici trebali biti saradljiviji, da bi trebali pokazivati razumijevanje i suosjećanje i da bi trebala da postoji osoba koja je zadužena za rad sa ovim ženama. Jedna od 42 ispitanice (2,4%) izabrala je odgovor "drugo" i obrazložila rečenicom "Da na slučaju rade službenici koji nijesu u srodničkim vezama sa nasilnikom".

U pogledu zadovoljstva ispitanica postupanjem Centra za socijalni rad u konkretnom slučaju nasilja koje su prijavile u poslednji 12 mjeseci, više od polovine (58,97%) je izjavilo da je nezadovoljno, zadovoljnih je 23,07% dok je djelimično zadovoljnih 17,94%. Procenti koji zadovoljstvo odnosno nezadovoljstvo postupanjem Centra za socijalni rad, gotovo su istovjetni onima koji se odnose na postupanje policije.

Kao najčešći razlozi zadovoljstva postupanjem CSR navodi se da su službenici Centra "bili korektni", "nisu vršili pritisak na dijete da se viđa sa ocem".

Ispitanice su bile nezadovoljne postupanjem centra zbog: "više puta su me odvrćali od prjave tvrdeći da je psihološko nasilje nedokazivo", "kada je otac poveo djecu sa sobom i nije ih vratio, nisu mi pomogli da djeca budu sa mnom", "smatram da su prednost davali nasilniku i da nisu postupali prema meni sa povjerenjem", "ignorirali su moju prijavu, nisu omogućili da djeca budu kod mene, nepostupanjem su odugovlačili postupak za razvod braka", "nisu povjerovali da sam žrtva nasilja pa je zaštita u potpunosti izostala sa njihove strane, na strani mog muža su, koji ih je izmanipulisao i zbog čega on ima veće šanse da dobije starateljstvo nad djecom", "nisu pokrenuli sudski postupak protiv oca zbog toga što osporava moje viđanje sa djecom", "donijeli su mišljenje kao da nije bilo nasilja".

Ispitanice koje su bile djelimično zadovoljne, kao razloge su navele: "nisu omogućili psihologa na maternjem jeziku djece, niti prevodioca tako da procjena djece nije rađena", "nisu me informisali da je izbacvanje djece iz kuće nasilje i nisu sami pokrenuli postupak", "zadovoljna sam što ne insistiraju na viđanju djeteta sa ocem, ali u prethodnim razgovorima su prednost davali ocu", "bili su korektni u razgovoru sa mnom, ali nisu preduzeli nikakve mjere, već je to uradio ČŽP".

Visok procenat (80,76%) ispitanica odgovorio je potvrdno na pitanje da li su sa službenicima CSR razgovarale neometano, bez straha i prisustva počinioca nasilja. Manje od polovine (44%) ispitanica je izjavilo da su ih službenici CSR vas informisali o ovlašćenjima i postupcima koji stoje na raspolaganju CSR u zaštiti žrtava nasilja u porodici. Još manji je procenat ispitanica (12%) koje su od CSR bili informisani o postupcima policije i pravosudnih organa (krivični, prekršajni i parnični postupak) na zaštiti od nasilja u porodici. Isti procenat je i onih koje izjavljuju da su ih službena lica CSR informisala o dostupnim uslugama (pravnoj pomoći, psihološkoj podršci, medicinskoj pomoći, socijalnim uslugama, smještaju, uslugama ženskih organizacija). Da su ih službenici/ce CSR razgovarali sa njima ljubazno (prijatno, saslušali ih do kraja) i pokazali razumijevanje za ono što im se dogodilo izjavilo je 69,2% ispitanica. Istovremeno polovina njih je izjavila da su se službena lica CSR ponašala neprofesionalno u smislu umanjivanja nasilja, opravdavanja nasilnika.

Na pitanja da li CSR je izrađen plan zaštite za nju i njenu djecu, u saradnji sa njom i predstavnicima drugih relevantnih službi i da li su informisane o tome kako će se pratiti realizacija plana i o mogućnostima daljeg kontaktiranja u vezi sa slučajem sve ispitanice u čiji slučaj je bio uključen Centar za socijalni rad dale su negativan odgovor. 80,8% ispitanica je izjavilo da službenici CSR nisu insistirali na mirenju ili ih upućivali na zajedničko savjetovanje sa počiniocem. Na pitanje da li su u CSR njihovu prijavu ignorisali ili ih nagovarali da odustanu od prijave 60% žena je dalo potvrđan odgovor. 30% ispitanica izjavilo je da su u CSR preduzimali postupak razvoda i povjeravanje djeteta kao da nisu ostojale prijave za nasilje. Prema izjavama ispitanica ni u jednom od 15,4% slučajeva u kojima je žena izašla iz kuće/stana bez djeteta CSR nije pokrenuo postupak da im omogući da dijete bude sa njima. Od slučajeva u kojima je utvrđeno da su i djeca bila direktne žrtve u 61,53% slučajeva određen je model viđanja u kontrolisanim uslovima.

Na pitanje što bi Centar za socijalni rad mogao da uradi kako bi poboljšao postupanje prema ženama sa iskustvom nasilja. Odgovori su dati u Tabeli 8.

Tabela 8 (bili su dostupni višestruki odgovori, te je procentualni zbir veći od 100)

Mogući postupci CSR	N	%
Da daje više informacija o slučaju	15	35,7
Da preduzima postupke podrške i pomoći	24	57,1
Da budu saradljiviji	10	23,8
Da provedu/prate ženu kroz proceduru	15	35,7
Da pokažu razumijevanje i saosjećanje	13	31,0
Drugo:	1	2,4

Najveći procenat (57,1%) ispitanica smatra da bi CSR trebao da preduzima postupke podrške i pomoći, Zatim da daju više informacija o slučaju i da provedu/prate ženu kroz proceduru (35,7%). 31% ispitanica smatra da bi službenici/ce CSR trebalo da pokazuju više razumijevanja i saosjećanja, dok 23,8 % smatra da bi trebalo da budu saradljiviji.

Na pitanje što bi im najviše pomoglo u rješavanju problema, u najvećem procentu (81%) navedena je podrška institucija (razumijevanje problema, profesionalno postupanje, zaštita), zatim besplatna pravna pomoć i zastupanje od strane advokata., psihološka podrška i praćenje kroz postupke u institucijama i finansijska podrška. Odgovori na ovo pitanje predstavljeni su u Tabeli 9.

Tabela 9 (bili su dostupni višestruki odgovori, te je procentualni zbir veći od 100)

Vrsta podrške	N	%
Podrška okoline (porodice i prijatelja)	13	31
Podrška institucija (razumijevanje problema, profesionalno postupanje, zaštita)	34	81
Finansijska podrška	25	59,5
Podrška oko smještaja	8	19,0
Brzi sudski postupci	19	45,2
Besplatna pravna pomoć i zastupanje od strane advokata	32	76,2
Psihološka podrška i pranje kroz postupke u institucijama	28	66,7
Pomoć oko brige o djeci	12	28,6
Pomoć oko zapošljavanja	16	38,1

PRIKAZ REZULTATA ANALIZE LOKALNIH POLITIKA ZA ZAŠTITU ŽENA OD NASILJA

Primjena politike za zaštitu žena od nasilja u Podgorici

Odlukom o pravima iz oblasti socijalne i dječje zaštite² na teritoriji grada Podgorice nije specifikovano ni jedno pravo koje se tiče žena sa iskustvom nasilja. Neko od prava mogu ostvariti samo ukoliko pripadaju kategoriji osoba u stanju socijalne potrebe. Na spisku socijalnih usluga koje finansira Sekretarijat za rad, mlade i socijalno staranje Glavnog grada ne nalazi se ni jedna koja se specifično bavi problematikom nasilja u porodici.

Doprinos Glavnog grada u zaštiti od nasilja u porodici je kuća od 116 m² koju je ustupio nevladinoj organizaciji Sigurna ženska kuća za potrebe skloništa za žene i djecu žrtve porodičnog nasilja. Međutim budžetom Glavnog grada nisu predviđena sredstva za održavanje i dnevne troškove skloništa.

Intervencije policije

Prema podacima koje je dostavila Uprava policije, Stanica kriminalističke policije za suzbijanje krvnih delikata i nasilja u porodici tokom 2015. god. izvršeno je 42 krivična djela nasilja u porodici i 555 prekršaja iz oblasti nasilja u porodici.

Kada su u pitanju krivična djela evidentirano je 43 izvršioca od čega je 38 (88,37%) muškog pola i 5 (11,63%) ženskog. Među izvršiocima krivičnih djela evidentirana su 2 povratnika. Pol povratnika nije naveden. Žrtava krivičnih djela u 2015. god. bilo je 42, od čega je 29 ženskog pola, 13 muškog. Iz prikaza rodbinske veze žrtve sa učiniocem vidi se da je od 13 žrtava muškog pola njih 9 (69,23%) bilo žrtva nasilja koje je počinio njihov muški srodnik.

U toku 2015. godine CB Podgorica evidentirao je 582 izvršioca prekršaja iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, od kojih je 455 (78,18%) muškog pola, 188 (20,27%) ženskog i 9 (1,55%) maloljetnih lica. Za maloljetna lica nije naveden pol. Broj povratnika je 28 lica, od čega 26 punoljetnih i 2 maloljetna. Pol povratnika u izvršenju prekršaja takođe nije naveden.

Evidentirani broj žrtava prekršaja nasilja u porodici u 2015. god. Je 586 od kojih je 376 žrtava ženskog pola (64,16%), 172 (29,35%) muškog pola, 8 (1,36%) žrtava su maloljetna lica i 30 (5,12%) djeca. Za maloljetna lica i djecu nije naveden pol. I u slučaju prekršaja, pri osvrtu na rodbinsku vezu žrtve sa nasilnikom, uočljivo je da je većina 119 (69,19%) žrtava muškog pola bilo žrtva svog muškog srodnika.

Prema izvještaju, tokom 2015. god., službenici Stanice kriminalističke policije za suzbijanje krvnih delikata i nasilja u porodici su u sklonište uputili 11 žrtava ženskog pola. Nije navedeno da li su žrtve upućene same ili sa djecom.

² Odluka o socijalnoj i dječjoj zaštiti (Službeni list Crne Gore - Opštinski propisi, broj 1/2016)

U izvještaju ne postoji podatak o broju izrečenih Naredbi o udaljenju iz stana za koje je shodno Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici ovlaštena policija³. U izvještaju o sprovođenju Zakona o zaštiti od nasilja u porodici za period 2010-2015 koje je sprovelo Ministarstvo pravde Crne Gore, navodi se da Centar bezbjednosti Podgorica od donošenja ovog zakona (2010) nije izrekao ni jednu naredbu o udaljenju iz stana⁴. U izvještaju, takođe, ne postoji podatak o predloženim i usvojenim zaštitnim mjerama.

Kompletan izvještaj je koncipiran kroz kvalifikaciju djela na krivično ili prekršajno, dok podataka o vrsti počinjenog nasilja, kao ni o konkretnim mjerama koje su u cilju zaštite žrtava preduzeli službenici Jedinice za suzbijanje nasilja u porodici nema (u koliko slučajeva je urađena procjena rizika, individualni plan za žrtvu, u koliko slučajeva je policija obezbijedila žrtvi pratnju u stan ili drugi prostor za stanovanje prilikom uzimanja ličnih stvari, broj privoda počinioca, policijskih zadržavanja...)

Postupanje Centra za socijalni rad

Centar za socijalni rad Podgorica svoje godišnje izvještaje o radu objavljuje na svom sajtu. U ovom izvještaju analizirani su podaci koji se odnose na zaštitu žrtava porodičnog nasilja a objavljeni su godišnjem izvještaju Centra za socijalni rad Podgorica za 2015. god. Organizaciona struktura Centra za socijalni rad Podgorica je takva da ne postoji tim koji se bavi isključivo zaštitom od nasilja u porodici već je to u opisu posla dvije službe: Službe za djecu i mlade i Službe za odrasla i stara lica. Shodno tome u izvještaju se ne mogu naći jedinstveni podaci koji se odnose na nasilje u porodici i postupanje Centra za socijalni rad u tim slučajevima već su obje službe objavile svoje podatke. Na taj način će podaci biti analizirani i u ovom izvještaju.

Služba za djecu i mlade u 2015. god je evidentirala 113 žrtava porodičnog nasilja⁵, od čega 44 žene, 2 muškarca, 67 djece i nijedno staro lice. Prema tim podacima, najzastupljenije je bilo emocionalno nasilje koje je prema evidenciji CSR pretrpjelo 14 žena i 54 djece, zatim fizičko nasilje 30 žena i 18 djece I seksualno 2 djece. Koju vrstu nasilja su pretrpjeli muškarci u izvještaju nije navedeno. Takođe se ne navodi pol djece, pol nasilnika, kao ni njegov odnos sa žrtvom. Nisu precizirani ni oblici emocionalnog nasilja, tako da se iz izvještaja ne može zaključiti da li CSR vodi evidenciju o djeci svjedocima porodičnog nasilja i na koji način im pruža zaštitu.

Procjena rizika urađena je u 13 slučajeva a individualni plan za žrtvu u samo 8 slučajeva iako su procjena rizika i izrada individualnog plana za žrtvu Protokolom o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici⁶ predviđeni kao neophodni koraci u zaštiti svake

3 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Službeni list Crne Gore, br. 46/10, 40/2011-1; <http://media.cgo-cce.org/2013/06/18-Zakon-o-zastiti-od-nasilja-u-porodici.pdf>

4 Izvještaj o sprovođenju Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Ministarstvo pravde CG; <http://www.gov.me/ResourceManager/FileDownload.aspx?Id=253391&rType=2>

5 Izvještaj o radu JU Centar za socijalni rad za glavni grad Podgorica, gradske opštine Golubovci I Tuzi I opštinu Danilovgrad za 2015. god, objavljen na sajtu Centra za socijalni rad Podgorica <http://www.csrcg.me/index.php>

6 Protokol o postupanju, prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici; <http://sudovi.me/podaci/vrhs/dokumenta/641.pdf>

žrtve porodičnog nasilja. Voditelj slučaja određen je u svih 113 slučajeva, savjetodavna pomoć pružena u 201 slučaju, pravna pomoć 51, psihološka podrška 56 (nije naveden broj žrtava koje su dobile ovu vrstu podrške), postavljanje staratelja u jednom slučaju, određivanje povjerljivog lica iz CSR takođe u jednom slučaju.

Poseban dio izvještaja odnosi se na slučajeve nasilja nad djecom. Od 67 evidentiranih slučajeva 38 je djevojčica i 29 dječaka. Izrada individualnog plana za žrtvu urađena je u 8 slučajeva, procjena rizika u 11 slučajeva, postavljanje staratelja u jednom slučaju, pokretanje postupka pred sudom u jednom slučaju, određivanje povjerljivog lica iz CSR u jednom slučaju. Ni u jednom slučaju nasilnik nije izmješten iz porodice. Među ovim slučajevima nije naveden nijedan slučaj izmještanja djeteta iz porodice.

Upoređujući podatke o preduzetim mjerama u odnosu na ukupan broj žrtava, sa podacima o preduzetim mjerama u slučajevima kada su žrtve nasilja djeca, dolazimo do podatka da individualni plan za žrtvu nije urađen ni u jednom slučaju gdje je žrtva žena, a kada su u pitanju djeca urađen je u samo 11,94% slučajeva. Procjena rizika urađena je za samo dvije žene što je 4,54% u odnosu na ukupan broj i za 11 djece od njih ukupno 13. Ostaje nejasno koja je svrha procjene rizika, ako nije urađen individualni plan zaštite za žrtve na kojese ova procjena rizika odnosi.

Služba za odrasla i stara lica je u 2015. god evidentirala 234 odrasla/stara lica koja su pretrpjela nasilje u porodici. Po podacima ove službe Centru za socijalni rad je nasilje prijavljeno direktno od strane žrtve u 10 slučajeva, od strane Ministarstva unutrašnjih poslova u 211 slučajeva i od strane suda u 13 slučajeva. Da li su i za koliko slučajeva nasilja saznali od NVO nije navedeno, iako je praksa nevladinih organizacija da redovno obavještavaju CSR o prijavljenim slučajevima. Vrste nasilja, pol žrtava, njihov odnos sa počiniocem nasilja, kao ni preduzete mjere u ovim slučajevima nisu navedene u izvještaju.

Iz prethodno navedenog uočljivo je da u CSR Podgorica ne postoji jedinstvena evidencija o nasilju u porodici, što dalje navodi na zaključak da ne postoji ni koordinacija između timova koji se bave porodičnom problematikom, zaštitom djece i zaštitom odraslih/starih lica.

Na nedovoljnu koordinaciju ukazuje i segment Izvještaja koji se odnosi na rad multidisciplinarnog tima za područje Podgorice, koji bilježi svega 8 obrađenih slučajeva. Ovaj tim je tokom 2015. god. razmatrao isključivo slučajeve u kojima su žrtve bila djeca. U tabeli koja se odnosi na broj prijavljenih slučajeva nasilja nad djecom, navodi se da ih je bilo 8, od čega se u 4 slučaja radilo o emocionalnom nasilju i u 4 slučaja o seksualnom nasilju. Takođe, u dijelu izvještaja koji se odnosi na rad pomenutog multidisciplinarnog tima, iz tabele koja se odnosi na oblike zanemarivanja/zlostavljanja zaključuje se da je ovaj tim obradio 7, a ne 8 slučajeva, i to: 3 slučaja zanemarivanja i 4 slučaja seksualnog nasilja. Za jedan slučaj seksualnog nasilja od strane oca se navodi da je "stari" slučaj, što dovodi u pitanje efikasnost ovog tima. Iz ove tabele je uočljivo da je rad Multidisciplinarnog tima za cijelu 2015. god. obuhvatio svega 5 porodica što je izuzetno malo u odnosu na ukupan broj žrtava koje je evidentirao CSR kao i na njihovu obavezu da se

sastaju jedanput mjesečno, a po potrebi i više puta. Ovo je u izvještaju obrazloženo time da je u 2015. održano 5 sastanaka “jer je došlo do prestanka rada tima u starom sastavu, a trebalo je vremena da se formira novi Multidisciplinarni tim sa novim članovima, od kojih je veći broj delegiran iz ustanova van Centra za socijalni rad”. Formiranje novog tima je bilo netransparentno, s obzirom na to da nije bilo javnog konkursa za predstavnicu/ka NVO, nijesu poznati kriterijumi za učešće nvo i nije omogućeno svim zainteresovanim nvo da se prijave. NVO Centar za ženska prava se u više navrata Centru za socijalni rad i Ministarstvu rada i socijalnog staranja obraćala molbom da omogući predstavnici ove organizacije prisustvo sastancima Multidisciplinarnog tima na kojima se obrađuju slučajevi koje vodi ova nvo, kako bi doprinijele boljoj zaštiti žena, ali taj zahtjev nije odobren. Netransparentnost i nespremnost da se sarađuje sa svim nevladinim organizacijama koje vode specijalizovane servise podrške u slučajevima nasilja u porodici, ogleda se i u tome što je Centar za ženska prava u ime svojih klijentkinja u više navrata pismenim putem tražio informaciju o preduzetim radnjama Multidisciplinarnog tima, ali ni u jednom slučaju nije dostavljen odgovor.

Kao preduzete mjere navode se: savjetodavna pomoć u 8 slučajeva, psihološka podrška u 5 slučajeva, izrada individualnog plana za žrtvu u 4 slučaja, postavljanje staratelja u 3 slučaja i pravna pomoć u jednom slučaju. S obzirom na činjenicu da Tim nema direktnu komunikaciju sa žrtvom, već je njegova uloga da daje sugestije na koji način da se sprovodi zaštita, da pravi plan podrške žrtvi, da organizuje, koordinira i prati sprovođenje zaštite žrtava nasilja, nije jasno na koji način su preduzete mjere savjetodavne pomoći, psihološke podrške i pravna pomoć, navedene u ovoj tabeli. Ukoliko se radi o uslugama koje je pružio CSR, potrebno ih je navesti odvojeno od podataka o radu Multidisciplinarnog tima.

Ovdje izloženi podaci, takođe ukazuju i na to da ne postoji neophodna komunikacija između ovog tima i tima koji se bavi zaštitom djece, budući da se evidencija ne vodi na isti način i da se podaci u njihovim izvještajima ne podudaraju. Naime, u izvještaju koji se odnosi na rad Multidisciplinarnog tima navodi se da je dvoje djece pretrpjelo seksualno nasilje, a u izvještaju koji se odnosi na rad Tima za zaštitu djece navodi se da je seksualno nasilje pretrpjelo četvoro djece. Osim toga u prvom se navodi da je u jednom slučaju određen staratelj, a drugom u se naode 3 slučaja.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE:

Prilikom sagledavanja rezultata analize, treba uzeti u obzir specifičnost ispitanog uzorka koji je obuhvatao isključivo klijentkinje Centra za ženska prava koje su se našoj organizaciji obratile za pomoć u posljednjih 18 mjeseci, a koje su pomoć tražile i od policije ili centra za socijalni rad. Specifičnost ovog uzorka se ogleda u tome što se većina ispitanica nevladinoj organizaciji obratila, nakon što je bila nezadovoljna reakcijom pojedine institucije ili koordinacijom više institucija ukoliko je u pitanju bio složeniji slučaj.

Opšte preporuke:

- Obezbjediti specijalizovane multisektorske timove na lokalnom nivou koji će se baviti isključivo nasiljem u porodici i nasiljem nad ženama i djecom
- Osigurati rodno osjetljivu edukaciju osoblja o dinamici nasilja u porodici, partnerskog nasilja, prisilnoj kontroli, u saradnji sa ženskim nevladinim organizacijama
- Unaprijediti koordinisani odgovor zajednice na nasilje u porodici t.j. sistem redovne komunikacije i saradnje koja bi uključivala sve sektore – pravosuđe, policiju, službe za socijalnu i zdravstvenu zaštitu, obrazovne ustanove i ženski nevladin sektor
- Neophodno je da sva tijela uključena u zaštitu od nasilja u porodici da koriste alate za procjenu rizika za svaki predmet u kojem postoji sumnja o nasilju
- Razviti protokole za identifikaciju primarnog agresora i prepoznavanje povreda nastalih usled odbrane od nasilja.
- Evidentirati sve prijave nasilja i o njima informisati nadležnu instituciju (tužilaštvo, policiju)
- Informisati žrtvu o dostupnim uslugama (pravnoj pomoći, psihološkoj podršci, medicinskoj pomoći, socijalnim uslugama, smještaju, uslugama ženskih organizacija)
- Kada je to potrebno omogućiti sudskog tumača/prevodioca kako bi žrtva bila informisana na svom jeziku

Policija

- Prilikom izlaska patrole na lice mjesta, obavezno obezbijediti žrtvi nesmetano davanje iskaza bez prisustva počinioca nasilja
- Informisati žrtvu o o njenom položaju i pravima u daljem toku postupka
- Informisati žrtvu o zaštitnim mjerama, postupcima i uslovima njihovog izricanja u prekršajnom postupku
- Konsultovati žrtvu prilikom procjene rizika i izrade individualnog plana
- Pratiti žrtvu u slučajevima potrebnog medicinskog zbrinjavanja
- Hitno započeti sa sprovođenjem Čl. 28 ZZNP koji omogućava izdavanje policijske naredbe o udaljenju iz stana i zabrane vraćanja u stan.

- Zahtijevati od policijskih službenika snažno djelovanje kako bi se zaštitila sigurnost žrtve i osigurala odgovornost počinioca, pritvaranjem počinioca nasilja kako je propisano zakonom i zahtjevom za izdavanje zaštitnih mjera .
- Pojačati nadzor nad zaštitnim mjerama redovnom kontrolom i odmah pritvoriti počinioca za svako kršenje zaštitnih mjera.
- Aktivno učestvovati u koordinisanom odgovoru zajednice na nasilje.

Centar za socijalni rad

- Svaku sumnju na nasilje u porodici obavezno evidentirati i i slijediti Protokol o postupanju kako bi se osigurala sigurnost žrtava.
- Informisati žrtvu o ovlaštenjima i postupcima koji stoje na raspolaganju CSR u zaštiti žrtava od nasilja u porodici
- Informisati žrtvu o postupcima policije i pravosudnih organa (krivični, prekršajni, parnični postupak) na zaštiti od nasilja u porodici
- Sačiniti plan zaštite za žrtvu i njenu djecu u saradnji sa njom i predstavnicima drugih relevantnih službi
- Informisati žrtvu o tome kako će se pratiti realizacija plana i o mogućnostima daljeg kontaktiranja u vezi sa slučajem
- U postupcima davanja mišljenja o kontaktu, pravu na posjete i starateljstvu uzeti u obzir nasilje i ponašanje nasilnog roditelja. O svim novim okolnostima obavještavati sud ili pokretati nove postupke u cilju najboljeg interesa djeteta.
- Posebno obratiti pažnju na djecu svjedoke nasilja, voditi računa o njihovim pravima i potrebama shodno Konvenciji Savjeta Evrope o suzbijanju nasilja nad ženama⁷
- Obezbjediti neophodnu podršku nenasilnom roditelju
- U slučajevima kada su djeca žrtve nasilja, pokrenuti postupak za izmjenu odluke o starateljstvu ili viđanju djece, i/ili viđanju djece pod kontrolisanim uslovima, shodno Članu 89 Porodičnog zakona
- Sarađivati sa ženskim nevladinim organizacijama koje podržavaju žrtve nasilja u svim procedurama koje se odnose na zaštitu i podršku žrtvama
- Koordinisati aktivnosti institucija za zaštitu od nasilja

⁷ Konvencija Savjeta Evrope o sprječavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni list CG - Međunarodni ugovori", br. 4/2013;

NVO "CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA" (CŽP), sa sjedištem u Podgorici, osnovana je 3.05.2012. Nastala je na osnovu dugogodišnjeg iskustva osnivačica u pružanju podrške žrtvama kršenja ženskih ljudskih prava i porodičnog nasilja. Osnovni ciljevi osnivanja i djelovanja su promocija i zaštita ženskih ljudskih prava i rodne ravnopravnosti, osnaživanje žena koje su preživjele nasilje u porodici/partnersko nasilje kroz savjetodavnu, psihološku i pravnu pomoć, kao i povezivanje i saradnja sa drugim organizacijama/institucijama koje se bave zaštitom i promocijom ženskih ljudskih prava.

Ciljevi udruženja realizuju se kroz 3 programa:

1. Program javnog zastupanja i praćenja implementacije politika u oblasti rodne ravnopravnosti i ženskih ljudskih prava;
2. Program podrške za žene žrtve nasilja koji korisnicama obezbjeđuje inicijalno savjetovanje i podršku povjerljivog lica, besplatnu pravnu pomoć i pravno zastupanje i psihološko savjetovanje;
3. Program za umjetnost i kulturu kojim se promoviše žensko stvaralaštvo.

U organizaciji CŽP realizovani su brojni treninzi za institucije na temu rodne ravnopravnosti i nasilja nad ženama i inicirane izmjene zakona u cilju većeg učešća žena u politici.

